

Glenn Diesen: Nadvláda USA skončila. Rusko zjednocuje Veľkú Euráziu

- CZ24 News | 10. září 2021

USA/RUSKO/EU: Stred sveta sa pohybuje. Kým kedysi sedel niekde v Atlantiku, vyvážený medzi Európou a USA, teraz sa presúva na východ, upozorňuje profesor z Univerzity Juhovýchodného Nórska Glenn Diesen.

Keďže Ázia je na vzostupe, Rusko teraz plánuje svoju úlohu v srdci dvoch kontinentov. Výročné Východné ekonomické fórum, ktoré sa koná vo Vladivostoku, sa práve skončilo. So zameraním na rozvoj ruského Ďalekého východu a posilnenie prepojenia medzi Ruskom a Áziou sa stalo kľúčovou arénou podpory väčšieho euroázijského partnerstva Ruska.

Spoločný európsky dom

Partnerstvo je relatívne nová iniciatíva. Od čias bývalého sovietskeho premiéra Michaila Gorbačova o koncepcii spoločného európskeho domu sleduje Rusko cieľ vytvoriť inkluzívnu Európu bez deliacich čiar.

Ašpirácie na Veľkú Európu sa neoficiálne skončili v roku 2014 Západom podporovaným „Majdanom“, ktorý zvrhol demokraticky zvolenú vládu na Ukrajine a potvrdil, že Moskva nebude mať v novej Európe miesto.

Namiesto toho by bola organizovaná výlučne v rámci EÚ a NATO. Rusko odvtedy upustilo od západnej centrickej zahraničnej politiky, ktorú uplatňovalo posledných 300 rokov, odkedy sa Peter Veľký pokúsil „vrátiť“ Rusko do Európy.

Väčšie euroázijské partnerstvo sa považuje za uskutočniteľnejšiu stratégiu, v rámci ktorej sa partnerstvo s Čínou zameriava na posilnenie ekonomického prepojenia s cieľom integrovať Európu a Áziu do jedného veľkého zjednoteného kontinentu.

Je to pre Rusko príťažlivá stratégia, pretože sa ocitlo na dvojitej periférii hospodárskeho rozvoja v Európe aj Ázii. No koncept Eurázie umožňuje Moskve stáť v epicentre Východu aj Západu.

200 rokov geoekonómie

Cieľom Veľkého euroázijského partnerstva je vyvinúť geoekonomickú infraštruktúru, ktorá podporuje multipolárny politický systém a nahradí klesajúci formát globalizácie zameraný na USA z predchádzajúcich desaťročí.

Geografickú ekonomiku je možné použiť buď na dominanciu a hegemoniu, na vytvorenie systému „suverénnych nerovností“, alebo na vytvorenie multipolárneho systému „suverénne rovných“. Tak či onak, geoekonomická sila znamená schopnosť skresliť symetriu závislosti.

Jednoducho povedané, keď je jedna strana závislejšia než druhá, menej závislý a mocnejší štát môže vyťažiť ústupky a politickú moc.

Geografickú ekonomiku je možné rozdeliť do troch pilierov: strategický priemysel, dopravné koridory a finančné nástroje. Snahy prepojiť budovanie národa s industrializáciou v 19. storočí sa nápadne podobajú na geoekonomiku budovania regiónu v 21. storočí.

Hegemóna nepotrebujeme

Británia uvalila svoju hegemoniu na svet v 19. storočí tým, že ovládla tieto tri ekonomické piliere: vedúci výrobný priemysel, dominancia morí a kľúčových námorných koridorov a kontrola nad hlavnými bankami a obchodnou menou.

Aby sa znížila nadmerná asymetrická ekonomická závislosť od Británie a následný rušivý politický vplyv, USA sa zamerali na vytvorenie systému suverénnych rovných. Riešením bol trojvrstvový americký systém: domáci výrobný priemysel, železnica/prístavy a národná banka. Francúzi a Nemci prijali podobnú hospodársku politiku, aby zlepšili symetriu vo vzťahoch a nahradili tak britskú nadvládu vyváženejším systémom.

Ku koncu 19. storočia Rusko nakoniec prijalo rovnakú trojpilierovú ekonomickú štruktúru: impozantnú priemyselnú politiku na rozvoj domácich strategických odvetví a množstvo železničnej dopravy (vrátane transsibírskej železnice) na prepojenie svojho rozsiahleho územia.

A tiež na prepojenie Európy s Áziou. Vynaložilo úsilie na zvýšenie svojej finančnej autonómie. Ku koncu storočia sa transformovalo na jednu z najrýchlejšie rastúcich ekonomík na svete.

Účel väčšieho euroázijského partnerstva

USA nahradili pozíciu Británie ako hegemóna. Až donedávna mali nespornú dominanciu nad medzinárodným ekonomickým systémom. A to tým, že kontrolovali vedúce technologické odvetvia špičkových technológií a tok prírodných zdrojov, svetové moria a hlavné dopravné koridory.

Pritom hostili popredné banky a upevnili americký dolár ako hlavnú svetovú rezervnú menu. Táto asymetrická ekonomická vzájomná závislosť vyústila v to, že na zvyšok sveta je uvalené jedno centrum moci a jeden súbor kultúrnych hodnôt.

Existuje prirodzený sklon vyvažovať hegemóna a obnoviť suverénnu rovnosť. Dokonca aj americkí spojenci sa snažia vytvoriť strategickú autonómiu. Príkladom je, že EÚ sa do značnej miery snaží nadviazať rovnocennejšie partnerstvo s USA uskutočňovaním spoločných priemyselných politík, zabezpečovaním priaznivých dopravných koridorov a energetických potrubí a zriadením rozvojovej banky EÚ a eura ako globálnej meny.

USA akceptovali geoekonomický vzostup EÚ do tej miery, že pod vedením Washingtonu presadzujú kolektívnu západnú hegemoniu. Rovnaké prijatie sa však nevzťahuje na konkurenčné veľmoci, akými sú Čína alebo Rusko.

Stratégia USA udržať si dominantné postavenie je rovnaká ako stratégia Britov pred nimi – zachovať rozdelenie na európskom a euroázijskom kontinente, aby sa zabránilo vzniku akéhokoľvek štátu alebo súboru štátov, ktoré by mohli spochybniť ich prvenstvo.

Keďže však relatívna moc USA klesá, je pre nich stále ťažšie vystupovať ako „benígny hegemón“ bez toho, aby zneužili svoju ústrednú administratívnu úlohu v medzinárodnom hospodárstve. Stále viac využíva svoju kontrolu nad high-tech digitálnym priemyslom, dopravnými koridormi, bankami a dolárom na sankcionovanie a oslabovanie protivníkov.

Nedávno ukázali, že sú ochotné vynútiť si aj geoekonomickú lojalitu od spojencov, ktorí sa odvážia nakupovať ruský plyn alebo zbraňové systémy, čínske 5G a ďalšie digitálne produkty alebo obchodovať s Iránom alebo inými americkými protivníkmi.

Prosperita a mier

Cieľom Veľkého euroázijského partnerstva je uľahčiť prirodzenú reorganizáciu medzinárodného ekonomického systému, keď sa skončí éra globálneho prvenstva USA. Decentralizácia mimo systému zameraného na USA sa dosiahne ekonomickou konektivitou vo Veľkej Eurázii a diverzifikáciou a vytváraním kapacít národnej strategickej autonómie. Musí sa zabrániť nadmernému spoliehaniu sa na jeden štát.

V multipolárnom systéme existuje mechanizmus vyvažovania voči štátom, ktoré používajú asymetrickú ekonomickú závislosť ako nástroj neoprávneného politického vplyvu alebo ako zbraň. Protivníci aj spojenci teda usilujú o strategickú autonómiu od stále viac nátlakových USA.

Prvý medzi rovnými

Podobne, ak Peking využíva ekonomickú závislosť iných štátov na šikanovanie alebo získavanie nadmerných politických ústupkov, potom existuje množstvo ďalších mocenských centier, ktoré znížia závislosť na Číne. Tento mechanizmus naznačuje, že Čína bude mať motiváciu byť „prvým medzi rovnými“, na rozdiel od hľadania dominancie a hegemonie.

Pokračuje v trojpilierovej geoeconomickej iniciatíve rozvíjaním vedúceho postavenia v oblasti technológií prostredníctvom svojho plánu do roku 2025, nových dopravných koridorov prostredníctvom svojej biliónovej iniciatívy Pás a cesta a vytváraním nových finančných nástrojov, ako sú banky, platobné systémy a internacionalizácia juanu.

Rusko podobne usiluje o technologickú suverenitu v digitálnej sfére i mimo nej, ako aj o nové dopravné koridory, ako je severná morská cesta cez Arktídu, a predovšetkým nové finančné nástroje.

Na čo by sa malo väčšie euroázijské partnerstvo zamerať, je spolupráca a integrácia národných geoeconomických platforiem a iných formátov podporujúcich euroázijskú integráciu. Napríklad čínska iniciatíva Pás a cesta je harmonizovaná s Euroázijskou hospodárskou úniou vedenou Moskvou pod patronátom Šanghajskej organizácie spolupráce.

India, Južná Kórea, Kazachstan, Turecko, Irán a množstvo ďalších štátov majú svoje vlastné charakteristické euroázijské integračné iniciatívy, ktoré by bolo možné prispôbiť a harmonizovať podľa koncepcie multipolárnej Veľkej Eurázie suverénnych rovných.

Miesto pre Európu?

EÚ bola tiež pozvaná zúčastniť sa na Veľkom eurázijskom partnerstve. Mal to byť spôsob ukončenia formátov s nulovým súčtom v Európe, ktoré v minulosti vyvolávali napätie v Rusku. Ako sa ekonomické záujmy Európy postupne presúvajú na východ, Európa sa ocitá medzi transatlantickým regiónom a Veľkou Euráziou.

Vo svojej nedávnej knihe „Európa ako západný polostrov Veľkej Eurázie: geoeconomické regióny v multipolárnom svete“ skúmam riziká, príležitosti a dilemy pre EÚ. Otázkou teraz je, či si jej lídri uvedomia, ako rýchlo sa svet mení, a či tieto príležitosti využijú.

Autor: Glenn Diesen